

De representatie van identiteiten binnen *Ik Vertrek*

Een tekstuele analyse naar de constructie en representatie van nationale culturele identiteiten binnen *Ik Vertrek*

Daniël Delfos, 5759536

Eerste versie: 25 januari 2018

Tweede versie: 28 februari 2018

Blok 2, 2017-2018

Bachelor-eindwerkstuk Media en cultuur, ME3V15026

Televisie- en mediacultuur

Universiteit Utrecht

Begeleider: Jasmijn van Gorp

Tweede lezer: Sonja de Leeuw

Woordenaantal: 5612

Universiteit Utrecht

Bronnen afbeeldingen voorblad:

Geenen, Pieter. "Anton Dingeman." *Trouw*, 15 september, 2017.

Universiteit Utrecht. "Huisstijl." Geraadpleegd op 24 januari, 2018.
<https://www.uu.nl/organisatie/huisstijl/downloads/logo>.

Inhoudsopgave

Samenvatting	p. 4
Inleiding	p. 5
Theoretisch kader	p. 6
Nationale culturele identiteit	p. 6
Transnationale televisie	p. 8
Constructies en representaties van nationale identiteiten	p. 9
Methode	p. 11
Analyse	p. 13
Filmische laag	p. 13
Narratieve laag	p. 17
Symbolische laag	p. 18
Conclusie	p. 21
Bibliografie	p. 23
Bijlagen	p. 25
Afbeeldingen	p. 25
Analysemodel	p. 34
Plagiaatverklaring	p. 35

Samenvatting

In dit bachelor-eindwerkstuk heb ik onderzocht hoe de Nederlandse identiteit en de Franse identiteit gerepresenteerd worden in het televisieprogramma *Ik Vertrek*. Hierbij ben ik ingegaan op de betekenis van het begrip nationale identiteit en hoe dit vanuit een constructivistisch perspectief gebruikt kan worden in onderzoek. Een gedeelde identiteit is gebaseerd op basis van discoursen binnen een gemeenschap. Een identiteit is niet statisch, maar kan veranderen en er kunnen meerdere identiteiten naast elkaar bestaan. In *Ik Vertrek* komt dit allemaal aan bod. In het programma botsen verschillende identiteiten en door emigraties en integraties veranderen identiteiten. Daarnaast speelt mee hoe de identiteiten weergegeven worden. Dit gebeurt expliciet en impliciet waarbij uitspraken van de deelnemers en de voice-over van het programma een grote rol spelen. Door de afleveringen op te delen in drie lagen zijn aan de hand van de aspecten omgeving, aankleding en inrichting, geluid, verhaallijn, religie, sekseverschillen, sociale klasse, en levensstijl bevindingen gedaan. Er is naar voren gekomen dat de deelnemers de verschillen tussen de Nederlandse en Franse cultuur benadrukken aan de hand van stereotypen. Het programma nuanceert dit, maar draagt op momenten ook bij aan de constructie van deze identiteiten. In de analyse wordt ook duidelijk dat de Nederlandse identiteit niet eenduidig is. Tussen de deelnemers zitten culturele verschillen waardoor ook een regionale identiteit als onderdeel van de Nederlandse identiteit geconstrueerd kan worden.

Inleiding

Er wordt al vele jaren onderzoek gedaan naar de relatie tussen media en nationale identiteiten. Politicoloog Benedict Anderson heeft in zijn boek *Imagined Communities* beschreven dat massamedia veel hebben bijgedragen aan een gemeenschapsgevoel onder groepen mensen. Anderson noemt hierin de krant als voorbeeld van een massamedium. In kranten lezen mensen over ervaringen en gebeurtenissen waarmee ze zich kunnen identificeren. Men gaat zich op deze wijze verbonden voelen met anderen die ditzelfde gevoel delen terwijl ze elkaar niet hoeven te kennen. Om deze reden beschrijft Anderson dit gevoel van gemeenschap met de term 'imagined community'.¹

Waar Anderson het heeft over kranten kunnen we tegenwoordig spreken van televisie als massamedium.² Televisiewetenschapster Alina Bernstein stelt dat televisie bijdraagt aan een gemeenschapsgevoel dat kan resulteren in het vormen van individuele- en groepsidentiteiten. Via representaties van een bepaalde groep construeren televisieprogramma's verschillende soorten identiteiten.³ Volgens professor Sonja de Leeuw, gespecialiseerd in film- en televisiestudies, heeft de publieke omroep in Nederland bijgedragen aan het vormen van een gemeenschapsgevoel door het verspreiden van ideologieën.⁴ In haar onderzoek naar de Nederlandse publieke omroepen en identiteit stelt ze dat de omroepen sterk verbonden waren met hun eigen achterban en dat de programmering aangepast werd op de doelgroep.⁵ De Leeuw is van mening dat televisie als een scharnier dient tussen makers en kijkers, maar dat onderzoek naar culturele identiteit met betrekking tot de Nederlandse televisie gering is.⁶ De Leeuw stelt dat televisie de spiegel van de cultuur is, maar ook vorm geeft aan deze cultuur.⁷ Televisie draagt op deze wijze bij aan het representeren en construeren van nationale cultuur.

Een televisieprogramma waarin de uiting van identiteit naar voren komt is *Ik Vertrek*. Dit programma wordt uitgezonden door de AVROTROS op de Nederlandse Publieke Omroep (NPO). Het programma verschijnt al ruim tien jaar op televisie en trekt per aflevering een hoog aantal kijkers.⁸ In iedere aflevering emigreert een Nederlands stel of gezin naar het buitenland om daar een nieuw

---

¹ Benedict Anderson, "3. The origins of National Consciousness," in *Imagined Communities. Reflection on the Origin and Spread of Nationalism*, ed. Benedict Anderson (London/New York: Verso, 1991), 37-46.

² Sonja de Leeuw et al., "TV Nations or Global Medium?," in *A European Television History*, ed. Jonathan Bignell en Andreas Fickers (Malden/Oxford/Carlton: Wiley-Blackwell, 2008), 128-129.

³ Alina Bernstein, "Identity and the Media," in *The Mediabook*, ed. Chris Newbold, Oliver Boyd-Barrett en Hilde van den Bulck (Londen: Arnold Publishers, 2002), 305-306.

⁴ Sonja de Leeuw, *Hoe komen wij in beeld? Cultuurhistorische aspecten van de Nederlandse televisie* (Utrecht: Universiteit Utrecht, 2003)..

⁵ Sonja de Leeuw, "Televisiedrama: Podium voor identiteit" (Proefschrift, Universiteit Utrecht, 1995), 14-19.

⁶ De Leeuw, *Hoe komen wij in beeld?*, 12.

⁷ De Leeuw, *Hoe komen wij in beeld?*, 19.

⁸ "Ik Vertrek," geraadpleegd op 20 februari, 2018, <http://www.simpelmedia.nl/producties/ik-vertrek/>.

bestaan op te bouwen. Voor een langere periode wordt de emigratie en integratie van de deelnemers gevolgd. Op deze wijze laat het programma zien hoe identiteiten geconstrueerd kunnen worden wanneer verschillende culturen in aanraking met elkaar komen.

Deze confrontatie tussen verschillende culturen leidt ertoe dat ik in dit onderzoek twee nationale culturele identiteiten ga onderzoeken. De eerste is de Nederlandse identiteit omdat alle deelnemers aan *Ik Vertrek* Nederlands zijn en zich dus begeven naar het buitenland. De tweede is de Franse identiteit. Volgens statistieken is Frankrijk onder Nederlanders al jaren een populair vakantie – en emigratieland, en veel deelnemers aan *Ik Vertrek* emigreren dus ook naar Frankrijk.⁹

Om de representaties en constructies van de Nederlandse – en de Franse identiteit te onderzoeken zal ik in de komende paragrafen verschillende theorieën en concepten met betrekking tot de vorming van nationale culturele identiteiten aan bod laten komen. De analyse zal ik opdelen in drie hoofdstukken waarin ik antwoord geef op de volgende onderzoeksvraag:

Hoe worden de Nederlandse identiteit en de Franse identiteit gerepresenteerd in het televisieprogramma *Ik Vertrek*?

Theoretisch kader

Nationale Culturele Identiteit

Ondanks het brede onderzoeksveld naar nationale culturele identiteit en de culturele representaties hiervan is er, zoals De Leeuw ook heeft aangegeven, nog weinig onderzoek gedaan naar nationale culturele identiteit met betrekking tot de inhoud van Nederlandse televisieprogramma's.

Mediawetenschapper Alexander Dhoest schrijft in "Identifying with the Nation" dat onderzoekers het concept nationale identiteit vaak erg breed en abstract vinden waardoor onderzoek vermeden wordt.¹⁰ Om het onderzoeksveld te verbreden concentreer ik mij in dit onderzoek dus op de inhoud van *Ik Vertrek* door middel van een tekstuele analyse. In dit theoretisch kader zal ik uitleg geven over verschillende theorieën en concepten welke ik in de analyse toe zal passen.

Om onderzoek te kunnen doen naar nationale culturele identiteiten is het allereerst belangrijk om te weten wat ik onder deze term versta. Volgens Anderson kan een gemeenschappelijke identiteit, bijvoorbeeld een nationale identiteit, voortvloeien uit een imagined community.¹¹ Cultureel Wetenschapper Stuart Hall stelt dat een culturele identiteit zodoende een

---

⁹ "Frankrijk blijft favoriete bestemming zomervakantie," geraadpleegd op 6 oktober, 2017, <https://nos.nl/artikel/2184272-frankrijk-blijft-favoriete-bestemming-zomervakantie.html>. ; "Frankrijk blijft favoriete bestemming zomervakantie," geraadpleegd op 6 oktober, 2017, [https://www.cbs.nl/nl-nl-nieuws/2016/27/frankrijk-blijft-favoriete-bestemming-zomervakantie](https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/27/frankrijk-blijft-favoriete-bestemming-zomervakantie).

¹⁰ Alexander Dhoest, "Identifying with the nation: Viewer memories of Flemish TV fiction," *European Journal of Cultural Studies* 10, 1 (2007): 55-56.

¹¹ Anderson, "3. The origins of National Consciousness," 46.

constructie is.¹² In “Cultural Identity and Diaspora” schrijft hij dat deze constructie gevormd wordt door middel van historische discoursen die plaatsvinden binnen een cultuur.¹³ Denk hierbij bijvoorbeeld aan verhalen, tradities en rituelen. Het construeren van een identiteit houdt niet in dat deze daarmee voor altijd vaststaat of volledig is. Hall beschrijft identiteitsvorming als een productieproces dat nooit voltooid is, maar dat altijd in beweging blijft en geconstrueerd wordt aan de hand van verschillende representaties. Deze representaties kunnen dus door de jaren heen veranderen. Met deze representaties vormen mensen of groepen hun eigen identiteit, maar identiteiten kunnen ook worden geconstrueerd door buitenstaanders.¹⁴

Binnen Toerismestudies heeft mediawetenschapper Stijn Reijnders onderzoek gedaan naar deze identiteitsvorming door buitenstaanders. In zijn artikel “Media rituals in festive culture” schrijft Reijnders dat de constructie van identiteiten mede tot stand komt door bijvoorbeeld toeristen. Toeristen beschouwen onder andere molens, vlakke landschappen en dijken als typisch Nederlands waardoor Nederlanders dit zelf ook als nationale symbolen zijn gaan zien.¹⁵

Bij het construeren en benoemen van identiteiten moet volgens historicus Joep Leerssen ook in acht worden genomen dat een identiteit hybride kan zijn. Dit houdt in dat een identiteit veranderlijk is maar ook uit meerdere verschillende identiteiten en onderdelen kan bestaan.¹⁷ Zo is een bejaarde Nederlandse man naast zijn Nederlandse identiteit ook een man en een senior. De voetbalclub die hij support of de regio waarin hij woont zijn allemaal onderdeel van zijn identiteit. De constructie van een identiteit is dus ook hybride.

In televisieprogramma's en ook in *Ik Vertrek* komen deze representaties van identiteitsconstructies naar voren. Later in dit theoretisch kader zal ik hierop terugkomen aan de hand van verschillende concepten. Ik zal echter eerst ingaan op de ontwikkeling van identiteitsrepresentatie op televisie en het onderzoek hiernaar.

Transnationale Televisie

De reden waarom ik in ga op de geschiedenis van identiteitsrepresentatie op televisie ligt bij de grote veranderingen die de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden. Voor de jaren 1980 bestonden er in de meeste landen alleen publieke zenders. Deze zenders, vaak gefinancierd door nationale

---

¹² “Stuart Hall,” geraadpleegd op 14 oktober, 2017, <https://www.britannica.com/biography/Stuart-McPhail-Hall>.

¹³ Stuart Hall, “Cultural Identity and Diaspora,” in *Identity: Community, Culture, Difference*, ed. Jonathan Rutherford (Londen: Lawrence and Wishart, 1990), 226.

¹⁴ Hall, “Cultural Identity and Diaspora,” 222.

¹⁵ Stijn Reijnders, “Media rituals and festive culture: Imagining the nation in Dutch television entertainment,” *International Journal of Cultural Studies* 10, nr. 2 (2007): 232.

¹⁷ Joep Leerssen, “Identity/alterity/hybridity,” in *Imagology. The cultural representation and literary of national characters. A critical survey*, ed. Manfred Beller en Joep Leerssen (Rodopi Publishers: 2007), 335-341.

overheden, zagen het als taak om via hun programma's bij te dragen aan de uiting van nationale culturen.¹⁸ Graeme Turner beschrijft in zijn boek *Re-inventing the Media* dat televisieproducties in die tijd dus gericht waren op de nationale markt en dat er van internationale producenten nog geen sprake was.¹⁹ Door de komst van commerciële televisiezenders in de jaren 1990 veranderde het televisielandschap en daarmee ook het onderzoeksveld.²⁰ Er vond Amerikanisering op televisie plaats en er ontstond een meer geglobaliseerde televisiewereld waarbij grenzen letterlijk werden overgestoken en transnationale televisie tot leven kwam.

De Leeuw et al. zijn in "TV Nations or Global Medium?" van mening dat er door de komst van transnationale televisie een spanning is ontstaan. Aan de ene kant staat de taak van televisieprogramma's om te focussen op nationale identiteiten, en aan de andere kant de representatie van andere culturen overal ter wereld.²¹ De Leeuw et al. concluderen aan de hand van een aantal casestudies dat binnen de programmering tegenwoordig de concentratie nog steeds ligt op het nationale, maar dat transnationale en regionale televisie ook hun plaats hebben ingenomen.²² Verschillende mediawetenschappers zoals David Morley en Kevin Robins verklaren dit door te stellen dat televisiekijkers altijd behoefte blijven hebben aan programma's met herkenbare, nationale kenmerken.²³

In *Ik Vertrek* wordt de spanning tussen verschillende soorten regionale, nationale en transnationale representaties weergegeven door de confrontatie tussen verschillende culturen. In de volgende paragraaf ga ik in op concepten en theorieën waarmee ik deze representaties kan duiden.

Constructies en representaties van nationale identiteiten

Ik zal door middel van een tekstuele analyse ingaan op de constructies van identiteiten in het programma *Ik Vertrek*. In deze paragraaf laat ik verschillende concepten aan bod komen welke in de analyse gekoppeld worden aan de verschillende representaties van identiteiten in het programma.

Er zijn verschillende manieren om uiting te geven aan nationale en culturele kenmerken die tot de constructie van identiteiten kunnen leiden. Zoals eerder aangegeven stelt Hall dat de buitenstaander, een ander, ook een rol speelt in het vormen van de eigen identiteit. Hij beschrijft dat er binnen gemeenschappen naast discoursen met betrekking op de eigen cultuur ook discoursen

---

¹⁸ Hilde Van den Bulck, "Public service television and national identity as a project of modernity: the example of Flemish television," *Media Culture & Society* 23, (2001): 56-57.

¹⁹ Graeme Turner, *Re-inventing the Media* (Londen en New York: Routledge, 2016), 1.

²⁰ Jean K. Chalaby, "Introduction: Television's Transnational Paradigm Shift," in *Transnational Television in Europe: Reconfiguring Global Communications Networks*, ed. Jean K. Chalaby (New York: I.B. Tauris, 2009), 1. ; Turner, *Re-inventing the Media*, 1-2, 13.

²¹ De Leeuw et al., "TV Nations," 127-128.

²² De Leeuw et al., "TV Nations," 150-151.

²³ David Morley en Kevin Robins, *Spaces of Identity: Global media, electronic landscapes and cultural boundaries* (Londen en New York: Routledge, 1995), 10-11.

plaatsvinden met de nadruk op andere culturen.²⁴ Leerssen stelt in “Identity/Alterity/Hybridity” dat deze vorm van afzetten tegenover een andere cultuur, ook wel alteriteit genoemd, bijdraagt aan het construeren van zowel de eigen identiteit als de identiteit van een ander. Door uitspraken te doen die niet van toepassing zijn op jezelf maar op een ander wordt er zowel aan je eigen identiteit als aan de identiteit van de ander bijgedragen.²⁵ Wanneer een Nederlander bijvoorbeeld zegt dat Duitsers geen humor hebben draagt hij met deze uitspraak zowel bij aan de constructie van een onderdeel van de Duitse identiteit, het ontbreken van humor, als aan zijn eigen Nederlandse identiteit, het hebben van humor.

Wat zowel Hall als Leerssen hierbij opvalt is dat er een patroon te ontdekken is in hoe bewoners van landen en natiestaten over elkaar denken.²⁶ Zo zijn er bijvoorbeeld genoeg verschillen tussen de Spaanse cultuur en de Italiaanse cultuur maar voor een Nederlander kunnen ze vrijwel identiek overkomen. En zo zou een Italiaan ook hetzelfde kunnen denken over de Nederlandse cultuur en de Duitse cultuur. Leerssen benoemt dit in “The Rethoric of a National Character” met de term binaire opposities. Deze opposities zouden over de hele wereld gelden en brengen dezelfde connotaties met zich mee. Leerssen spreekt van de volgende opposities: noord < > zuid, sterk < > zwak en centrum < > periferie.²⁷ Noord, sterk en centrum hangen hierbij samen, evenals zuid, zwak en periferie. Hij stelt dat stereotype beelden van landen veelal te herleiden zijn naar deze opposities.²⁸ In de analyse zal duidelijk worden dat er in *Ik Vertrek* sprake is van alteriteit en dat de binaire opposities met Nederlanders als noord en Fransen als zuid terug te zien zijn.

Een ander belangrijk concept met betrekking tot representatie van identiteiten is ‘banal nationalism’. Communicatiewetenschappers Minna Aslama en Mervi Pantti stellen in hun artikel “Flagging Finnishness” dat een gemeenschappelijke identiteit zoals een nationale identiteit onder andere gevormd wordt door representaties als symbolen en verhalen, maar dat deze in televisieprogramma’s niet altijd op een eenduidige wijze naar voren komen. Ze verwijzen hierbij naar banal nationalism.²⁹ Dit concept is ontwikkeld door Sociaal Wetenschapper Michael Billig.³⁰ In zijn boek *Banal Nationalism* omschrijft hij het gelijknamige concept als een onbewuste vorm van het uiten van nationalisme. Dit houdt in dat er tekenen van een nationale cultuur getoond worden die op de achtergrond blijven, ze hebben geen directe functie. Als voorbeeld geeft hij een nationale vlag die

---

²⁴ Hall, “Cultural Identity and Diaspora,” 226-228.

²⁵ Leerssen, “Identity/alterity/hybridity,” 335-341.

²⁶ Hall, “Cultural Identity and Diaspora,” 227-228. ; Joep Leerssen, “The Rethoric of National Character: A Programmatic Survey,” *Poetics Today* 21, nr. 2 (2000): 275-280.

²⁷ Leerssen, “The Rethoric,” 275-280.

²⁸ Leerssen, “The Rethoric,” 278-280.

²⁹ Minna Aslama en Mervi Pantti, “Flagging Finnishness. Reproducing National Identity in Reality Television,” *Television & New Media* 8, nr. 1 (2007): 52-53.

³⁰ “Michael Billig,” geraadpleegd 16 oktober, 2017, <https://www.taosinstitute.net/michael-billig>.

aan een gebouw hangt, maar waar niets mee gebeurt. Er wordt dus op een impliciete wijze een aspect van een nationale cultuur getoond, wat ook wel 'flagging' genoemd wordt.³¹ Billig is van mening dat de uiting van banal nationalism via flagging constant plaatsvindt in culturele producten. Hieronder vallen dus ook televisieprogramma's.³² Uiteraard kan ook het tegenovergestelde van flagging plaatsvinden. Wanneer met de vlag uit het voorbeeld opzichtig gezwaaid zou worden kan er niet meer gesproken worden van flagging, maar heeft men het over 'foregrounding'. Dit is het op de voorgrond brengen van nationale culturele aspecten. Wetenschapper binnen Cultural Studies Mette Hjort heeft de termen banal nationalism, flagging en foregrounding toegepast op haar onderzoek. In "Themes of Nation" is zij van mening dat de combinatie van impliciete en expliciete aspecten, oftewel flagging en foregrounding, zorgt voor een diepere betekenis van de constructie van nationale identiteiten.³³

Het is duidelijk geworden dat in onderzoek naar de constructie en representatie van nationale culturele identiteiten verschillende begrippen een rol spelen. Deze concepten en theorieën complementeren elkaar. In "Negotiating images of the nation" schrijft Dhoest namelijk dat zowel impliciete als expliciete representaties bijdragen aan de constructie van identiteiten in televisieprogramma's.³⁴ Zo zal identiteitsrepresentatie door middel van banal nationalism voornamelijk voorkomen in getoonde beelden terwijl alteriteit en binaire opposities voor zullen komen in uitspraken van de deelnemers of de voice-over. In de methodesectie zal ik uitleggen hoe ik dit onderzoek zal uitvoeren. Daarna koppel ik in de analyse en conclusie mijn bevinden terug naar deze theoretische concepten.

Methode

In het theoretisch kader heb ik benoemd dat ik *Ik Vertrek* zal analyseren door middel van een tekstuele analyse. Voordat ik deze analysemethode operationaliseer zal ik eerst uitleg geven over de gebruikte verzamelmethode. De gestelde onderzoeksvraag zal ik beantwoorden door twee afleveringen, van ieder 45 minuten, te analyseren waarin een Nederlands gezin naar Frankrijk emigreert. Voor de actualiteit van dit onderzoek zullen dit de twee meest recente afleveringen zijn (titel aflevering – uitzenddatum):

- Familie Paauwe - 13 juli 2017³⁵

---

³¹ Michael Billig, *Banal Nationalism* (London/Thousand Oakes/New Delhi: SAGE Publications, 1995), 6.

³² Billig, *Banal Nationalism*, 8.

³³ Mette Hjort, "Themes of Nation," in *Cinema and Nation*, ed. Mette Hjort en Scott MacKenzie (Londen/New York: Routledge, 2000), 107-111.

³⁴ Alexander Dhoest, "Negotiating images of the nation: the production of Flemish TV drama, 1953-89," *Media Culture & Society* 26, nr. 3 (2004): 393-394.

³⁵ "Familie Paauwe," geraadpleegd op 23 oktober, 2017, https://www.npo.nl/ik-vertrek/13-07-2017/AT_2080525.

- Esther en Alexander - 26 augustus 2017³⁶

Deze beide afleveringen zullen geanalyseerd worden aan de hand van een onderzoeksmethode van wetenschappers aan de Erasmus Universiteit Jolien van Keulen en Tonny Krijnen. Deze methode zal aangevuld worden met bruikbare aspecten uit het onderzoek van Hjort. Mediawetenschapper John Fiske beschrijft in zijn boek *Television Culture* dat de inhoud van televisieprogramma's geanalyseerd kan worden aan de hand van codes. Onder deze codes verstaat hij 'reality', 'representation' en 'ideology'. Ieder van deze codes bevatten kenmerkende aspecten.³⁷ Van Keulen en Krijnen hebben aan de hand van deze codes in "The limitations of localization" onderzoek gedaan naar nationale representaties binnen televisieformats.³⁸ Ze stellen dat een programma kan worden opgedeeld in verschillende lagen. Ze hernoemen daarom de codes van Fiske tot: filmische laag, narratieve laag en symbolische laag.³⁹ In de filmische laag gaat het om wat er wordt getoond. De narratieve laag houdt het verhaal en het handelen van de karakters in. De symbolische laag richt zich op de ideologie die het programma uit wil dragen.⁴⁰

Deze drie lagen vormen de basis van de methode. Van Keulen en Krijnen hebben bij iedere laag aspecten toegevoegd waarin representaties van nationale culturele identiteiten zijn te herkennen. Naast de aspecten van Van Keulen en Krijnen gebruik ik dus ook aspecten uit het onderzoek van Hjort. De reden hiervoor is dat Hjort in haar onderzoek een duidelijk onderscheid maakt tussen flagging en foregrounding en hier ook een aantal aspecten aan koppelt. De analysemethode wordt door het toevoegen van deze aspecten completer waardoor een diepgaander onderzoek mogelijk is.

In de analyse zal ik de afleveringen bekijken en momenten en gebeurtenissen koppelen aan nationale culturele identiteit en de concepten alteriteit, binaire opposities en banal nationalism uit het theoretisch kader. Voor de structuur van dit onderzoek zal ik de drie lagen van Van Keulen en Krijnen één voor één behandelen. In de komende alinea's zal ik dieper ingaan op de lagen. Bij elke laag zal ik de aspecten die Hjort en Van Keulen en Krijnen gebruiken benoemen.

In de filmische laag draait het allereerst om wat er te zien is zoals de omgeving, de aankleding en de inrichting. Maar het draait ook om wat er te horen is, bijvoorbeeld non-diëgetische muziek en de voice-over.⁴¹ Hoewel de voice-over onder de filmische laag valt, komt deze ook terug in

---

³⁶ "Esther en Alexander," geraadpleegd op 23 oktober, 2017, https://www.npo.nl/ik-vertrek/26-08-2017/AT_2071515.

³⁷ John Fiske, *Television Culture* (Routledge: Londen/New York, 1992), 4-6.

³⁸ Jolien van Keulen, en Tonny Krijnen, "The Limitations of Localization: A Cross-Cultural Comparative Study of *Farmer Wants a Wife*," *International Journal of Cultural Studies*, 7(2014): 277-292.

³⁹ Van Keulen en Krijnen, "The Limitations," 283.

⁴⁰ Van Keulen en Krijnen, "The Limitations," 282-289.

⁴¹ Van Keulen en Krijnen, "The Limitations," 283-285. ; Hjort, "Themes of Nation," 108.

de andere lagen. De narratieve laag houdt het verhaal in, het handelen van karakters, en de verhaallijn. Ook uitspraken van de deelnemers vallen hieronder.⁴² De symbolische laag gaat om de ideologie die in het programma naar voren komt. Van Keulen en Krijnen laten hier in hun onderzoek veel verschillende aspecten onder vallen. Aangezien sommige van deze aspecten veel overeenkomsten hebben, heb ik een aantal aspecten gecombineerd. Ik zal de symbolische laag analyseren aan de hand van de volgende kenmerkende aspecten: religie, sekseverschillen, sociale klasse en levensstijl.⁴³ Hjort beschrijft in haar onderzoek ook het aspect 'taal'. Dit aspect zou zowel onder de filmische laag als de narratieve laag en de symbolische laag kunnen vallen. Om deze reden bekijk ik per situatie waar ik 'taal' onder laat vallen.⁴⁴

De verschillende lagen hebben raakvlakken met elkaar.⁴⁵ Dit komt doordat het bij alle lagen gaat om de betekenis die de aspecten creëren met betrekking tot nationale culturele identiteit. In de analyse zullen de bevindingen onderverdeeld worden aan de hand van de volgende drie deelvragen:

- Hoe worden de Nederlandse identiteit en de Franse identiteit gerepresenteerd in de filmische laag?
- Hoe worden de Nederlandse identiteit en de Franse identiteit gerepresenteerd in de narratieve laag?
- Hoe worden de Nederlandse identiteit en de Franse identiteit gerepresenteerd in de symbolische laag

Analyse

Deze analysesectie zal ik opdelen in drie delen aan de hand van de bovengenoemde deelvragen. Na dit hoofdstuk zal ik in de conclusie antwoord geven op de hoofdvraag van mijn onderzoek. De hoofdvraag zal dus beantwoord worden aan de hand van twee afleveringen. In de eerste aflevering zien we de familie Paauwe uit Zeeland. Het gezin bestaat uit vader Gert-Jan, moeder Elly en hun twee kinderen Renaldo en Raymond. Ze vertrekken naar Frankrijk om een chambre d'hôtes (ook wel bed and breakfast) en camping te beginnen. In de tweede aflevering emigreert het Arnhemse stel Esther en Alexander. Ook zij gaan in Frankrijk een chambre d'hôtes starten. Alle afbeeldingen in deze analyse staan uitvergroot in de bijlage.

---

⁴² Van Keulen en Krijnen, "The Limitations," 283-284, 286-287.

⁴³ Van Keulen en Krijnen, "The Limitations," 283. ; Fiske, *Television Culture*, 5.

⁴⁴ Hjort, "Themes of Nation," 108.

⁴⁵ Van Keulen en Krijnen, "The Limitations," 283.

Filmische laag

In de beide afleveringen wordt op het gebied van de filmische laag contrast tussen Nederland en Frankrijk gecreëerd door middel van omgevingsbeelden. Op afbeelding 1 is een vlak landschap te zien, een laagland met welbekende grazende Nederlandse koeien. Op de afbeeldingen 2 en 3 wordt een glooiend landschap getoond met graanvelden, grote balen hooi en een wijngaard. Vaak wordt dit gezien als kenmerken van een Frans landschap.

Afbeelding 1: Nederlands landschap⁴⁶

Afbeelding 2: Frans landschap I⁴⁷

Afbeelding 3: Franse wijngaard⁴⁸

Deze shots lijken een overgang aan te willen geven. De families in *Ik Vertrek* worden verspreid over een langere periode gefilmd. Wanneer er een nieuwe periode begint, wordt het landschap als een establishing shot getoond. Het heeft als functie de families te situeren. Een shot van een Frans landschap geeft aan dat de familie in Frankrijk is. Het tonen van deze shots is een voorbeeld van Billig's concept flagging omdat er niet nadrukkelijk verwezen wordt naar een identiteit of cultuur.

---

⁴⁶ "Familie Paauwe."

⁴⁷ "Esther en Alexander."

⁴⁸ "Esther en Alexander."

Op de momenten dat de voice-over te horen is in combinatie met een shot wordt er via foregrounding een identiteit geconstrueerd. In afbeelding 4 hieronder is een Frans landschap te zien. Op het moment dat dit in beeld komt is Franse muziek te horen en vertelt de voice-over: “Het is september. Het is inmiddels 15 maanden geleden sinds Esther en Alexander de sleutel kregen van hun Franse optrekje.”⁴⁹ De combinatie van de muziek en de voice-over wil aangeven dat dit landschap een Frans landschap is. Dit gebeurt ook in de aflevering van de familie Paauwe. Wanneer het landschap op afbeelding 5 in beeld komt, starten de Franse muziek en de voice-over: “Midden in de Auvergne, in het plaatsje Braize hebben Gert-Jan en Elly een oude boerderij gekocht met daarbij een grote schuur en een oude paardenstal.”⁵⁰ Met deze combinatie van het shot van het landschap, de muziek en de voice-over construeert *Ik Vertrek* expliciet een onderdeel van de Franse identiteit.

Afbeelding 4: Frans landschap II⁵¹

Afbeelding 5: Frans landschap III⁵²

Onder het aspect aankleding en inrichting vallen binnen *Ik Vertrek* vaak momenten waarbij sprake is van flagging. In de afbeeldingen hieronder zijn een aantal voorbeelden te zien waarin representaties van de Franse en Nederlandse identiteit zichtbaar zijn. In beide momenten wordt er zowel door de deelnemers als de voice-over niet ingegaan op deze representaties.. Hierbij kan het letterlijk gaan om vlaggen zoals in afbeeldingen 6 en 7.

---

⁴⁹ “Esther en Alexander.”

⁵⁰ “Familie Paauwe.”

⁵¹ “Esther en Alexander.”

⁵² “Familie Paauwe.”

Afbeelding 6: Afscheidsfeest Esther en Alexander⁵³

Afbeelding 7: Opening door burgemeester⁵⁴

Op afbeelding 6 zijn op het afscheidsfeest van Esther en Alexander de kleuren van zowel de Nederlandse als de Franse vlag te zien op de tafelhoes en de ballonnen. Op afbeelding 7 staat de burgemeester van het Franse dorp waar Esther en Alexander zijn gaan wonen. Dit is het moment waarop hun chambre d'hôtes officieel geopend wordt. De sjerp met de Franse vlag geeft hier de status van de man als burgemeester weer. Het tonen van de vlaggen is in de context van beide momenten logisch, maar ze worden niet expliciet benoemd en op de voorgrond gezet. Er is hierdoor sprake van flagging.

In de aflevering over de familie Paauwe worden naast de Nederlandse identiteit ook aspecten van een regionale identiteit geconstrueerd, namelijk de Zeeuwse identiteit. In de afbeelding hieronder hangen er rechts in beeld Zeeuwse vlaggen aan het dorps huis waar de familie een afscheidsfeestje geeft. De uiting van de Zeeuwse identiteit komt vaker voor in de aflevering en zal in de andere lagen ook behandeld worden.

Afbeelding 8: Zeeuwse vlaggen⁵⁵

Naast vlaggen kan er ook op andere wijze sprake zijn van flagging. Een voorbeeld daarvan is taal. Esther draagt een trui met de Franse opdruk “La vie est belle” oftewel “Het leven is mooi”. De tekst is niet constant en duidelijk in beeld, maar toch is de alom bekende uitdrukking te ontdekken. Hetzelfde geldt voor afbeelding 10 waarin een pak Maggi te zien is met daarop de tekst ‘Hollands

⁵³ “Esther en Alexander.”

⁵⁴ “Esther en Alexander.”

⁵⁵ “Familie Paauwe.”

Pannetje'. In dit shot komt de camera invliegen om de familie Paauwe aan tafel in beeld te brengen. In de scène wordt hier niet op teruggegrepen. Enkele scènes later gebeurt ongeveer hetzelfde. Gert-Jan brengt zijn zoon Renaldo voor het eerst naar school. Bij aankomst komt de school zoals in afbeelding 11 te zien is in beeld. De school is vernoemd naar de Franse natuurkundige François Péron. Als onderdeel van de Franse geschiedenis is Péron een deel van de Franse cultuur geworden. Ook in deze scène ligt de focus niet op de getoonde beelden, maar op het dagelijkse leven van de familie. Het programma probeert echter met deze beiden voorbeelden constructies van nationale identiteiten weer te geven.

Afbeelding 9: Kleding Esther⁵⁶

Afbeelding 10: Maggi: 'Hollands Pannetje'⁵⁷

Afbeelding 11: College François Péron⁵⁸

Zoals aangegeven hoeft een identiteit niet één geheel te zijn. Onder mensen of groepen mensen kunnen meerdere identiteiten naast elkaar bestaan. Dit beschrijft Leerssen met de term hybride identiteiten.. Een Amerikaanse of Westerse identiteit lijkt onderdeel te zijn van de identiteit van de deelnemers. In beide afleveringen zijn de deelnemers te zien in kleding met daarop kenmerken van de Verenigde Staten zoals de vlag en de taal. Dit kan een gevolg zijn van de genoemde globalisering waardoor nationale symbolen ook binnen andere landen en culturen voorkomen. Een identiteit hoeft dus niet alleen te bestaan uit nationale of regionale onderdelen, maar kan ook internationale aspecten met zich meedragen.

⁵⁶ "Esther en Alexander."

⁵⁷ "Familie Paauwe."

⁵⁸ "Familie Paauwe."

Afbeelding 12: Amerikaanse vlag⁵⁹

Afbeelding 13: "I love New York"⁶⁰

Afbeelding 14: Engelse tekst: "Save the ocean"⁶¹

Afbeelding 15: Engelse tekst: "I love my summer holiday"⁶²

Narratieve laag

Binnen dit hoofdstuk wordt geanalyseerd wat er in de afleveringen plaatsvindt. Een aflevering is opgebouwd volgens een vast patroon. Het begint met een eerste kennismaking met het gezin wanneer ze nog in Nederland wonen. Na het in het programma traditionele afscheidsfeest vertrekken ze richting hun nieuwe thuis waarna de kijker alle ups en downs van dichtbij te zien krijgt. Ook vertellen de deelnemers over hun dromen en de vaak vele problemen die ze tegenkomen bij het verwezenlijken hiervan. Om deze reden hebben de narratieve en de symbolische laag overeenkomsten.

Een voorkomend probleem voor de deelnemers is de taalbarrière. Zeker in het begin van de afleveringen wordt steenkolen Frans gecombineerd met handen- en voetenwerk om enigszins een gesprek te kunnen voeren met een Fransman. Esther en Alexander spreken al vrij snel een aardig woordje Frans en gaan bij hun Franse buurman, een wijnboer, op bezoek om wijn in te kopen voor hun gasten. Ze vragen hem wat de beste, toegankelijke wijn is voor een diner. Wanneer hun buurman hier niet snel een antwoord op geeft voegt Esther er in het Frans aan toe: "Voor

---

⁵⁹ "Familie Paauwe."

⁶⁰ "Esther en Alexander."

⁶¹ "Esther en Alexander."

⁶² "Familie Paauwe."

Nederlanders die er geen verstand van hebben”.⁶³ Hiermee probeert ze te zeggen dat Nederlanders in tegenstelling tot Fransen geen grote kennis van wijn hebben. Hierop reageert een andere Fransman: “En ze zijn ook nog gierig”.⁶⁴ Middels deze twee stereotyperingen van Fransen als wijnkenners en Nederlanders als gierig wordt een onderdeel van de constructie van een nationale identiteit weergegeven. Er is sprake van alteriteit doordat Esther en de Fransman elkaars identiteit construeren. Volgens de terminologie van Leerssen zouden deze uitspraken ook getypeerd kunnen worden als binaire opposities. De noordelijke, gierige Nederlander die geen verstand heeft van welke wijn geschonken moet worden tijdens een gezellige gelegenheid tegenover de zuidelijke Fransman die wat minder op zijn geld let en verstand heeft van het bourgondische leven. De zogenoemde Nederlandse gierigheid komt ook naar voren in de aflevering van de familie Paauwe. Elly verbaast zich over het ontvangen van een fooi. Ze zegt dat ze zelf niet attent genoeg is om een fooi te geven.⁶⁵

Ook de familie Paauwe worstelt met de Franse taal. Er komen veelvuldig scènes voor waarin Gert-Jan en Elly zichzelf met veel moeite verstaanbaar proberen te maken in het Frans. Kinderen Renaldo en Raymond spreken hoorbaar steeds beter Frans en moeten zelfs een aantal keer als tolk fungeren voor hun ouders. Gert-Jan en Elly vinden het beheersen van de Franse taal erg belangrijk. Ze zeggen meerdere malen dat inburgeren in Frankrijk het belangrijkste is voor een geslaagde emigratie.⁶⁶ Via de taal van een land kan men zich makkelijker onderdeel van een gemeenschap maken. De familie Paauwe laat hiermee zien dat, zoals Hall beweert, een identiteit niet vaststaat maar altijd in beweging is. Ze willen een onderdeel van de Franse identiteit, de taal, toevoegen aan hun eigen identiteit. Een voorbeeld van transnationaliteit vindt plaats wanneer Esther en Alexander stroopwafels aan het maken zijn. Deze Nederlandse lekkernij willen ze gaan verkopen in Frankrijk. Volgens Esther gaan ze “(...) de Fransozen hier zo blij mee maken.”⁶⁷ Deze uitwisseling van etenswaar als nationaal symbool vindt ook plaats bij het eerdergenoemde kopen van Franse wijn.

Symbolische laag

Als laatste wordt de symbolische laag behandeld. In de methodesectie heb ik aangegeven te letten op de aspecten religie, sekseverschillen, sociale klasse, en levensstijl. Uit mijn analyse zal blijken dat een constructie van sociale klasse niet lijkt voor te komen in *Ik Vertrek*.

De constructie van religie wordt op een expliciete manier in beeld gebracht. De voice-over spreekt over de Zeeuwse familie Paauwe dat zij deel uitmaken van een “hechte gemeenschap” waarop de plaatselijke kerk in beeld wordt gebracht. Door middel van deze flagging zou het

---

⁶³ “Esther en Alexander.”

⁶⁴ “Esther en Alexander.”

⁶⁵ “Familie Paauwe.”

⁶⁶ “Familie Paauwe.”

⁶⁷ “Esther en Alexander.”

programma met een hechte gemeenschap een kerkgemeenschap kunnen bedoelen. Volgens cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek behoort Zeeland tot een van de provincies met een hoog aantal kerkgangers in tegenstelling tot andere provincies.⁶⁸ Het gedeelde christelijke geloof als grootste religie in West-Europa wordt zichtbaar in beeld gebracht door het tonen van een kerk in Nederland en enkele minuten later een Franse kerk.

Afbeelding 16: Kerk in Nederland⁶⁹

Afbeelding 17: Kerk in Frankrijk⁷⁰

Op het gebied van sekseverschillen komt er een contrast in beeld tussen identiteit van Esther en Alexander tegenover de familie Paauwe. Het betreft hier de rolverdeling in het huishouden. Zo profileert Alexander zich als huisman door te koken terwijl Esther daar volgens haarzelf weinig verstand van heeft. Ze helpt daarentegen wel volop mee met de verbouwing en lijkt niet ander werk of minder werk te doen dan Alexander. Dit beeld gaat in tegen het beeld van een traditioneel rolpatroon waarbij de vrouw het huishouden doet en de man het lichamelijke zware kluswerk op zich neemt. Dit traditionele rolpatroon zien we wel meer terug bij de Familie Paauwe. Als mogelijk onderdeel van hun regionale en eventueel christelijke identiteit is te zien hoe Elly zich bezighoudt met het huishouden en Gert-Jan het kluswerk op zich neemt. Wanneer Gert-Jan iets schoonmaakt verzucht hij “Hoe doen vrouwen dat toch?”⁷¹ Hierbij doelt hij op de vrouw in de klassieke rol als huisvrouw. Er lijkt een link te bestaan tussen de constructie van een conservatieve Zeeuwse identiteit en de taakverdeling van de familie Paauwe tegenover de progressievere rolverdeling van Esther en Alexander.

Waar de symbolische laag het meest tot uiting komt in *Ik Vertrek* is het aspect levensstijl. Esther en Alexander geven duidelijk aan waarom ze Nederland willen verlaten. Zo zegt Alexander:

---

⁶⁸ “De religieuze kaart van Nederland,” geraadpleegd op 4 januari, 2018, <https://www.cbs.nl/nr/rdonlyres/20ec6e0b-b87a-4cfe-818b-579fb779009f/0/20140209b15art.pdf>.

⁶⁹ “Familie Paauwe.”

⁷⁰ “Familie Paauwe.”

⁷¹ “Familie Paauwe.”

“Wat wij in Frankrijk zoeken is rust, ruimte, een lager tempo, levenstempo.”⁷² Esther vult later aan: “Wij zijn de Nederlandse ratrace een beetje beu. Alles moet hier op uur en tijd en het moet allemaal gehaast. Er is nog nauwelijks tijd voor een praatje met je buurman. (...) Het lijkt ons heerlijk om mensen datzelfde fijne, vrije, rustige gevoel te geven als dat wij daar dan ook zullen ervaren.”⁷³ De deelnemers schetsen op een aantal vlakken tegenstellingen tussen Nederland en Frankrijk. Ze hebben het in Nederland te druk en vinden Nederlanders te punctueel. Daarnaast zien ze in Frankrijk meer ruimte. Ze stellen dat Fransen veel meer ontspannen zijn en hopen daar een rustiger leven te gaan leiden. De binaire opposities van Leerssen kunnen hieraan gekoppeld worden. Het noorden, Nederland, wordt geassocieerd met hard werken en de drukte van het centrum. Terwijl het zuidelijke Frankrijk rustiger en ruimer is, de periferie. Het valt op dat de deelnemers vaak hierop terugkomen gedurende het programma. Zoals vaker in de afleveringen is er in het begin vaak sprake van alteriteit. Er vindt een confrontatie tussen culturen plaats waardoor de deelnemers de nadruk leggen op het contrast tussen culturen. Richting het einde van de aflevering staan de identiteiten minder scherp tegenover elkaar. Zo confronteert de voice-over aan het einde van de aflevering Esther met haar uitspraken: “Hoewel Esther niet kon wachten om de Nederlandse ratrace te ontvluchten heeft ze het er nu best wel moeilijk mee.”⁷⁴ Door middel van deze uitspraak nuanceert de voice-over de tegenstellingen die door de deelnemers geconstrueerd werden.

Wat al eerder in deze analyse naar voren is gekomen, en waar het in de aflevering van familie Paauwe opvallend vaak over gaat, is etenswaren. Zo willen de kinderen graag een pizza “(...) die ze ook in Nederland hebben.”⁷⁵ Elly werkt in Nederland in een bakkerij en somt de verschillen op tussen het Nederlandse en het Franse brood. Zo zou er Nederland veel meer variatie zijn en ze neemt daarom veel Nederlands brood mee naar Frankrijk. Wat ze het meest lijkt te gaan missen zijn de Zeeuwse bolussen. Dit zoete broodje wordt gezien als een typisch Zeeuws lekkernij. Ook hierbij speelt de Zeeuwse identiteit een grote rol bij de familie. In deze analyse blijkt dat deze regionale identiteit vaker terugkomt in het programma. De familie spreekt soms met een Zeeuws accent waardoor ze ondertiteld worden. De programmamakers markeren het Zeeuws hiermee als anders dan het Algemeen Beschaafd Nederlands. Deze Zeeuwse aspecten lijken hiermee niet de Nederlandse identiteit te construeren, maar de eigen Zeeuwse identiteit.

---

⁷² “Esther en Alexander.”

⁷³ “Esther en Alexander.”

⁷⁴ “Esther en Alexander.”

⁷⁵ “Familie Paauwe.”

Conclusie

In dit onderzoek heb ik aan de hand van verschillende concepten en theorieën onderzoek gedaan naar de representatie van nationale culturele identiteiten in het televisieprogramma *Ik Vertrek*. Ik heb twee afleveringen geanalyseerd waarin een Nederlands gezin emigreert naar Frankrijk. Hierbij heb ik mijzelf de volgende vraag gesteld: Hoe worden de Nederlandse identiteit en de Franse identiteit gerepresenteerd in het televisieprogramma *Ik Vertrek*?

Het is mij duidelijk geworden dat er onderdelen van een Nederlandse identiteit maar ook Franse identiteit geconstrueerd worden. Daarnaast zijn ook deel-identiteiten behandeld zoals een regionale Zeeuwse identiteit bij de familie Paauwe. De theoretische concepten van Billig en Leerssen kwamen in de verschillende lagen duidelijk naar voren. Binnen de filmische laag zijn momenten van flagging en foregrounding goed te onderscheiden. Er zijn veel shots waarin de Franse en Nederlandse identiteit worden gerepresenteerd maar waarbij deze op de achtergrond fungeren. Wanneer de shots gecombineerd worden met de voice-over worden de identiteitsconstructies op de voorgrond geplaatst. In de narratieve en symbolische laag kwam de nadruk te liggen op de concepten alteriteit en de binaire opposities. Vaak construeren de deelnemers onderdelen van de Nederlandse en Franse identiteit door tegenstellingen te benoemen. Zo schetsen ze grote contrasten tussen het leven in Frankrijk en Nederland als motivatie voor hun emigratie. De families construeren hun eigen identiteit en de identiteit van anderen aan de hand van bepaalde kenmerken. Zo staan de Zeeuwse bolussen en het Nederlandse brood centraal voor de Zeeuwse en de Nederlandse identiteit van de familie Paauwe. Esther en Alexander maken dan weer duidelijk dat Fransen bourgondisch zijn door te zeggen dat Nederlanders het niet zijn. Het programma draagt ook bij aan het construeren van stereotypen. We zien bijvoorbeeld een Franse wijngaard, horen Franse muziek en een voice-over die vertelt dat we in Frankrijk zijn.

Aan de andere kant veranderen de contrasten die tussen identiteiten geschetst worden gedurende het programma. De verschillende identiteiten komen minder scherp tegenover elkaar te staan. Het programma nuanceert sommige uitspraken van de deelnemers door middel van beelden of de voice-over. Na twee jaar hard werken in Frankrijk confronteert de voice-over Esther met haar uitspraak naar Frankrijk te emigreren voor de rust. De identiteiten worden niet als eenduidig of statisch in beeld gebracht maar worden, naar de betekenis van Hall, als constructie weergegeven. De families veranderen gedurende de afleveringen. Ze voegen delen van de Franse identiteit, bijvoorbeeld de taal, toe aan hun eigen identiteit wat deze hybride maakt. De Nederlandse identiteit wordt ook niet als één identiteit getoond. Binnen de Nederlandse identiteit zijn verschillen, zoals dat het rolpatroon van de familie Paauwe verschilt van dat van Esther en Alexander.

Hiermee verschilt de uitkomst van mijn onderzoek met de resultaten van Van Keulen en Krijnen waar ik mijn methode van heb afgeleid. Uit hun onderzoek over *Boer zoekt Vrouw* werd de

Nederlandse identiteit als veel eenduidiger gerepresenteerd. De reden hiervoor kan zijn dat de geanalyseerde deelnemers aan *Boer zoekt Vrouw* boeren zijn. De nadruk werd dus gelegd op een boerse Nederlandse identiteit, in plaats van een algemene Nederlandse identiteit.

Voor een vervolgonderzoek is het interessant om dieper in te gaan op meer verschillende identiteiten in *Ik Vertrek*. Aan de hand van meerdere afleveringen zouden meerdere soorten identiteiten zoals regionale identiteiten geanalyseerd kunnen worden. Mijn onderzoek is hier een goede opstap voor. Een andere optie zou zijn om het onderzoek te richten op andere bestemmingen dan Frankrijk. Hoe worden deze identiteiten geconstrueerd en zijn er overeenkomsten tussen het in beeld brengen van verschillende culturen. Zolang mensen blijven bewegen tussen culturen, zullen culturen in beweging blijven en blijft onderzoek naar de representatie van culturele identiteiten urgent.

Bibliografie

Wetenschappelijke bronnen

Anderson, Benedict. "3. The origins of National Consciousness." In *Imagined Communities. Reflection on the Origin and Spread of Nationalism*. Ed. Benedict Anderson, 37-46. London/New York: Verso, 1991.

Aslama, Minna en Mervi Pantti. "Flagging Finnishness: Reproducing National Identity in Reality Television." *Television & New Media* 8, no. 1 (2007): 49-67.

Bernstein, Alina. "Identity and the Media." In *The Mediabook*. Ed. Chris Newbold, Oliver Boyd-Barrett en Hilde van den Bulck, 305-317. Londen: Arnold Publishers, 2002.

Billig, Michael. *Banal Nationalism*. London/Thousand Oakes/New Delhi: SAGE Publications, 1995.

Chalaby, Jean K. "Introduction: Television's Transnational Paradigm Shift." In *Transnational Television in Europe: Reconfiguring Global Communications Networks*. Ed. Jean K. Chalaby (New York: I.B. Tauris, 2009), 1-4.

De Leeuw, Sonja, Dhoest, Alexander, Gutiérrez Lozana, Juan Francisco, Heinderyckx, Francois, Koivunen, Anu, Medhurst, Jamie. "TV Nations or Global Medium?." In *A European Television History*. Ed. Jonathan Bignell en Andreas Fickers (Malden/Oxford/Carlton: Wiley-Blackwell, 2008), 127-153.

De Leeuw, Sonja. *Hoe komen wij in beeld? Cultuurhistorische aspecten van de Nederlandse televisie*. Utrecht: Universiteit Utrecht, 2003.

De Leeuw, Sonja. "Televisiedrama: Podium voor identiteit." Proefschrift, Universiteit Utrecht, 1995.

Dhoest, Alexander. "Identifying with the nation: Viewer memories of Flemish TV fiction." *European Journal of Cultural Studies* 10, 1 (2007): 55-73.

Dhoest, Alexander. "Negotiating images of the nation: the production of Flemish TV drama, 1953-89." *Media Culture & Society* 26, nr. 3 (2004): 393-408.

Fiske, John. *Television Culture*. Londen: Routledge, 1992.

Hall, Stuart. "Cultural Identity and Diaspora." In *Identity: Community, Culture, Difference*, bewerkt door Jonathan Rutherford, 222-237. Londen: Lawrence and Wishart, 1990.

Hjort, Mette. "Themes of Nation." In *Cinema and Nation*. Ed. Mette Hjort en Scott MacKenzie, 103-117. Londen/New York: Routledge, 2000.

Leerssen, Joep. "Identity/alterity/hybridity." In *Imagology. The cultural representation and literary of national characters. A critical survey*. Ed. Manfred Beller en Joep Leerssen, 335-342. Rodopi Publishers, 2007.

Leerssen, Joep. "The Rhetoric of National Character: A Programmatic Survey." *Poetics Today* 21, nr. 2 (2000): 267-292.

Morley, David, en Kevin Robins. *Spaces of Identity: Global media, electronic landscapes and cultural boundaries*. Londen en New York: Routledge, 1995.

Reijnders, Stijn. "Media rituals and festive culture: Imagining the nation in Dutch television entertainment." *International Journal of Cultural Studies* 10, nr. 2 (2007): 225-242.

Turner, Graeme. *Re-venting the Media*. Londen en New York: Routledge, 2016.

Van den Bulck, Hilde. "Public service television and national identity as a project of modernity: the example of Flemish television." *Media Culture & Society* 23, (2001): 53-69.

Van Keulen Jolien, Tonny Krijnen. "The Limitations of Localization: A Cross-Cultural Comparative Study of *Farmer Wants a Wife*." *International Journal of Cultural Studies* 7, (2014): 277-292.

Websites

CBS. "De religieuze kaart van Nederland." Geraadpleegd op 4 januari, 2018. <https://www.cbs.nl/nr/rdonlyres/20ec6e0b-b87a-4cfe-818b-579fb779009f/0/20140209b15art.pdf>.

CBS. "Frankrijk blijft favoriete bestemming zomervakantie." Geraadpleegd op 6 oktober, 2017. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/27/frankrijk-blijft-favoriete-bestemming-zomervakantie>.

NOS. "Frankrijk blijft favoriete bestemming zomervakantie." Geraadpleegd op 6 oktober, 2017. <https://nos.nl/artikel/2184272-frankrijk-blijft-favoriete-bestemming-zomervakantie.html>.

NPO. "Esther en Alexander." Geraadpleegd op 23 oktober, 2017. https://www.npo.nl/ik-vertrek/26-08-2017/AT_2071515.

NPO. "Familie Paauwe." Geraadpleegd op 23 oktober, 2017. https://www.npo.nl/ik-vertrek/13-07-2017/AT_2080525.

Simpelmedia. "Ik Vertrek." Geraadpleegd op 20 februari, 2018. <http://www.simpelmedia.nl/producties/ik-vertrek/>.

TAO institute. "Michael Billig." Geraadpleegd 16 oktober, 2017. <https://www.taoinstitute.net/michael-billig>.

Bijlagen

Afbeeldingen

